

Науковий вісник Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького.

Серія: Економічні науки

Scientific Messenger of Lviv National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies.

Series: Economical Sciences

ISSN 2519–2701 print

<https://nvlvet.com.ua/index.php/economy>

doi: 10.32718/nvlvet-e9507

UDC [332.2:[332.122:338.43]]:338.2(520)

State policy for the development of rural areas in conditions of limited natural resources (on the example of Japan)

I. Kulish¹, O. Hrymak², V. Chemerys², I. Voronyj²

¹State institution “Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy of the NAS of Ukraine”, Lviv, Ukraine

²Stepan Gzhytskyi National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv, Ukraine

Article info

Received 04.09.2020

Received in revised form

06.10.2020

Accepted 07.10.2020

State institution “Institute of
Regional Research named after
M.I. Dolishniy of the NAS of
Ukraine”, Kozelnytska Str., 4,
Lviv, 79026, Ukraine.
Tel.: +38 (032) 270-71-68
E-mail: reksi@email.ua

Stepan Gzhytskyi National
University of Veterinary Medicine
and Biotechnologies Lviv,
Pekarska Str., 50, Lviv,
79010, Ukraine.

Kulish, I., Hrymak, O., Chemerys, V., & Voronyj, I. (2020). State policy for the development of rural areas in conditions of limited natural resources (on the example of Japan). Scientific Messenger of Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Economical Sciences, 22(95), 38–44. doi: 10.32718/nvlvet-e9507

It is shown that agriculture is sometimes not the main branch of the rural economy. It is emphasized that ensuring control over the impact of agricultural production on the environment is the responsibility of the state. It is revealed that in view of the rapid development and change of international relations, the definition of “food security” as the independence of the state solely through its own production is no longer relevant, today it depends more on the foreign and domestic policy of the country, as well as the importance of its opinion for other countries. It is noted that despite membership in the World Trade Organization, Japan has formed and implemented a policy of comprehensive support for its own producers and encourages the diversification of economic activities in rural areas. Legislatively approved principles of environmental policy of agriculture, forestry and fisheries are strictly controlled and are binding on all business entities. It is emphasized that Japan does not approve of the practice of renting agricultural land in other countries and makes maximum use of its own natural resources. The ways in which Japan provides support and assistance to developing countries to improve the condition of rural areas and agriculture were analyzed, and it was noted that the amount of this assistance is more than 21 % of total assistance. It is shown that in order to preserve agricultural lands, Japan creates artificial territories (islands and coastline extensions), on which large buildings and airports are built. The careful quality control of food introduced by the Government of Japan is noted. The flexible state policy of Japan on the redistribution of resources, which prevents the creation of critical situations in the provision of food to the population, is analyzed. Japan promotes the accelerated construction of vertical farms, which have no analogues in the world in the degree of environmental friendliness. It is shown how powerful Japanese companies - manufacturers of electronics on a global level are willing to expand their scope of activities by growing ultra-pure fruits and vegetables. The need for further research on the policy of rural development and agriculture of the State of Israel was emphasized.

Key words: rural areas, agriculture, state policy, environment, Japan.

Державна політика розвитку сільських територій в умовах обмежених природних ресурсів (на прикладі Японії)

I. М. Куліш¹, О. Я. Гримак², В. А. Чемерис², І. В. Вороний²

¹Державна установа “Інститут регіональних досліджень ім. М. І. Долишнього НАН України”, м. Львів, Україна

²Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С. З. Гжицького, м. Львів, Україна

Показано, що сільське господарство не завжди виступає головною галуззю сільської економіки. Наголошено, що забезпечення контролю за впливом сільськогосподарського виробництва на навколишнє середовище належить до обов'язків держави. Розкрито,

що з огляду на стрімкий розвиток та зміну міжнародних відносин, визначення «продовольчої безпеки» як незалежності держави за рахунок власного виробництва вже є не актуальним, на сьогодні вона у більшій мірі залежить від зовнішньої та внутрішньої політики країни, а також вагомості її думки для інших країн. Відзначено, що не зважаючи на членство у Світовій організації торгівлі, Японія сформувала та втілює політику всесторонньої підтримки власного виробника та заохочує диверсифікацію економічної діяльності на сільських територіях. Законодавчо затверджені принципи екологічної політики сільського, лісового і рибного господарства суворо контролюються і є обов'язковими до виконання усіма суб'єктами господарювання. Наголошено, що Японія не схвалює практику оренди землі сільськогосподарського призначення у інших країнах світу і максимально використовує власні природні ресурси. Проаналізовані способи якими Японія надає підтримку і допомогу країнам, що розвиваються для поліпшення стану сільських територій та сільського господарства, зазначено, що розміри цієї допомоги становлять понад 21 % від загальної допомоги. Показано, що Японія з метою збереження земель сільськогосподарського призначення створює штучні території (острови та добудову до берегової лінії), на яких будує крупні споруди та аеропорти. Відзначений ретельний контроль якості продуктів харчування, що його запровадив уряд Японії. Проаналізована гнучка державна політика перерозподілу ресурсів, яка не допускає створення критичних ситуацій у забезпеченні населення продовольством. Японія сприяє прискореному будівництву вертикальних ферм, які не мають аналогів у світі за ступенем забезпечення екологічної чистоти продукції. Показано, як потужні японські компанії – виробники електроніки на глобальному рівні охоче розширюють сферу своєї діяльності за рахунок вирощування надчис-тих овочів та фруктів. Наголошено на необхідності подальших досліджень політики розвитку сільських територій та сільського господарства держави Ізраїль.

Ключові слова: сільські території, сільське господарство, державна політика, навколишнє середовище, Японія.

Вступ

Актуальність теми: Нестача земель, потепління клімату, бурхливий ріст людської популяції, великі транспортні витрати і забруднення планети Земля спонукають до пошуку альтернатив для ведення сільського господарства. Цей пошук стає усе більш значущим, особливо враховуючи, що за прогнозами вчених до кінця 2100 року кількість населення зросте на 2–3 мільярди. Усі провідні держави світу мають власну політику розвитку сільських територій, що залежить від наявності ресурсів. На особливу увагу заслуговують країни, які в умовах нестачі земель сільськогосподарського призначення вишукують можливості для повного задоволення потреб населення з одночасним збереженням навколишнього природного середовища. Однією з таких країн є Японія, вивчення досвіду у плануванні захисту екології якої має практичну користь для України, оскільки ця вітчизняна політика на сьогодні залишається недосконалою. Аналіз та порівняння практик із виділенням кращих дасть можливість уникнути помилок та вдосконалити державну політику підвищення збереження та розвитку сільських територій нашої країни, забезпечення продовольчої безпеки.

Мета і завдання дослідження: метою дослідження є вивчення досвіду Японії у збереженні сільських територій в умовах обмежених природних ресурсів. Завдання дослідження: дослідити ступінь узгодженості державної політики розвитку із положеннями Світової організації торгівлі; визначити способи, завдяки яким не допускається забудова земель сільськогосподарського призначення; проаналізувати нетрадиційні резерви, що використовуються задля забезпечення населення країни продовольчими товарами; визначити які практики Японії можна використати для розвитку сільських територій України.

Матеріал і методи досліджень

Останніми роками в усіх країнах проблема збереження національних природних ресурсів стає дедалі гострішою, саме тому її вивченню присвячені чисельні праці вчених, що створюють основу для цієї статті.

Усі науковці, у залежності від напряму розвідки, мають з цього приводу власну думку. Велике значення має також вивчення офіційних національних та міжнародних документів у цій сфері, що дає можливість більш ґрунтовного охоплення проблеми. Слід назвати наступні дослідження та розроблені документи:

- О. Непочатенко (Nepochatenko, 2012), І. Грищенко (Gryshhenko, 2019), Т. Кавагоє (Kawagoe, 2013) дослідили державну політику розвитку сільських територій;

- С. Лушпаєв (Lushpajev, 2015), Й. Шмдхубер, Ф. Н. Тубьєло (Schmidhuber & Tubiello, 2007), П. Лама (Lama, 2017) виділили особливості розуміння продовольчої безпеки у законодавстві країн світу загалом та Японії зокрема;

- Х. Марич (Marych, 2019), Н. Ільків (Il'kiv, 2020) дослідили екологічний аспект аграрної політики як основний напрям розвитку сільського господарства та сільської території в сучасних умовах;

- П. Матвєєв (Matvjejev, 2019) проаналізував досвід Японії у сфері підвищення ефективності аграрної політики;

- Е. Бойз (Boys, 2000), Л. Ахметшина, М. Порвадов (Ahmetshina & Porvadov, 2017), А. Кімура (Kimura, 2018) присвятили праці економії продовольства та енергоносіїв у Японії;

- Д. Закіянов (Zakijanov & Zakijanov, 2011) розкрив небезпеку захоплення земель економічно потужними державами у інших країнах;

- Е. Врінд (Vriend, 2012), П. Райс (Rice, 1994), Д. Семенов, С. Калошина (Semenov & Kaloshina, 2016), А. Вилежанін, К. Кримська (Vylegzhanin & Krymskaja, 2018) досліджували особливості створення та статус штучних територій;

- О. Колоєв (Kolenov, 2017), Д. Бреус, В. Сікорський (Breus & Sikors'kij, 2019), Л. Сергієнко (Sergienko et al., 2019), О. Чорна (Chorna, 2019) дослідили державну політику у сфері екологічної безпеки та охорони навколишнього природного середовища;

- багато корисної інформації міститься у річних доповідях із загальною назвою “Глобальна продовольча політика”, що їх готує Міжнародний науково-дослідний інститут продовольчої політики;

- необхідними для комплексного дослідження є

національні стратегії розвитку сільських територій, нормативно-правові документи у цій сфері, програми та плани.

Результати та їх обговорення

Політика сільського розвитку не є тотожною політиці розвитку сільського господарства. Хоча вони є взаємодоповнюваними та взаємозалежними, однак мають дещо різну спрямованість і цілі. Основний пріоритет сільськогосподарської політики полягає у розробці заходів для стимулювання, підтримки сільськогосподарського виробництва, підвищення його ефективності та вирішення проблем сільських регіонів на основі саме сільськогосподарського виробництва. На відміну від цього, основними пріоритетами політики сільського розвитку є: інтегрований розвиток сільських територій, забезпечення привабливих умов проживання для сільських жителів, скорочення сільської бідності та підвищення конкурентоспроможності сільської економіки. Сільське господарство у світовій практиці державного регулювання розвитку сільських територій розглядається лише як одна із галузей сільської економіки (Nepochatenko, 2012). І слід зазначити, що дедалі частіше воно навіть не виступає як головна галузь.

Без сумніву, у ринкових умовах будь-яке виробництво, у т.ч. сільськогосподарське, повинно відповідати двом основним критеріям: якість та рентабельність, однак нині усе більшого значення набувають й інші аспекти, такі, як вплив на навколишнє середовище та соціальна відповідальність виробництва – аспекти, що їх забезпечення покладене на державу. Масштаби і форми цієї діяльності характеризують рівень цивілізованості та сучасності державної політики розвитку сільських територій та забезпечення їх конкурентних переваг. При цьому необхідно пам'ятати, що основним завданням сільської території залишається вирощування сільськогосподарської сировини для продовольчих та інших потреб.

Еколого-правові проблеми в сільському господарстві мають вирішуватися шляхом комплексної та збалансованої екологізації різних галузей законодавства, які в більшому чи меншому ступені стосуються аграрного сектора економіки. Комплексність підходу до правового регулювання навколишнього середовища в сільському господарстві великою мірою зумовлена тим, що екологічні та економічні інтереси суспільства мають бути враховані та врівноважені. Нові виклики сучасності диктують потребу пошуку нових підходів до вирішення завдань у сфері екології і продовольчої безпеки, яка безпосередньо пов'язана з розвитком сільського господарства (The Basic Law on Food).

Окремі дослідники пропонують у дефініції “продовольчої безпеки держави” акцентувати увагу на забезпеченні продовольчої незалежності держави за рахунок власного виробництва (Lushpajev, 2015), як на обов'язковій умові. З огляду на стрімкий розвиток та зміну стосунків між країнами, та з врахуванням вагомості думки різних держав на світовій арені, така пропозиція вбачається не цілком слушною, адже є

достатньо велика кількість держав, котрі не мають можливості забезпечувати продовольчу безпеку власними силами, але при цьому їх зовнішня політика побудована таким чином, що їх у жодному випадку не можна віднести до слабких. З цієї точки зору дуже значущим є досвід Японії. Адже ця країна завдяки власним ресурсам покриває заледве третину потреби у сільськогосподарській продукції. Головною причиною цієї ситуації є відсутність достатньої кількості земель сільськогосподарського призначення, ріст населення та збільшення урбанізованих територій.

Загальний розподіл земель Японії наступний: 66,3 % – лісовкриті площі, 3,1 % – житлова забудова, 12,0 % – землі сільськогосподарського призначення. Тобто відсутність ріллі у достатній кількості є головною перешкодою у розвитку сільського господарства країни (Lama, 2017).

Продовольчу безпеку Японії відчутно посилила земельна реформа, що пройшла після Другої світової війни і вважається однією з найуспішніших у світі. Саме тоді була зруйнована класова структура, що базувалась на землеволодінні, сільську спільноту було реструктуровано, а право власності на землю перейшло від поміщиків до землевласників. При цьому зберіглась традиційна структура сільського господарства, що почало стрімко розвиватись лише завдяки розвиткові науки і техніки, збільшенню виробництва добрив тощо (Kawagoe, 2013).

Згідно із “Основним законом про продовольство, сільське господарство та сільські території Японії” забезпечення розвитку сільських територій та сільського господарства належить до обов'язків держави (статті 34–36). Окрім того, на державному рівні здійснюється всебічна підтримка фермерства, запроваджена компенсація для нівелювання негативних наслідків коливань цін на ринку продовольства як для виробника, так і споживача. З огляду на необхідність створення національних резервів та сприяння зростанню внутрішнього сільськогосподарського виробництва, визначається розумно припустима частка необхідного імпорту. Значна увага приділяється також підвищенню добробуту жителів села і розвитку інфраструктури проживання. Оскільки рибні ресурси становлять велику частку споживання населення Японії, багато заходів планується з метою розвитку та підтримки рибальства (The Basic Law on Food).

На державному рівні розроблені та законодавчо затверджені “Принципи екологічної політики сільського, лісового і рибного господарства Японії”, серед яких (Principles of the Environmental Policy):

- перехід від суспільства масового виробництва, масового споживання і масового поховання до суспільства стабільності;
- заохочення турботливого та ощадного ставлення до ресурсів, що отримуються від сільського, лісового та рибного господарства;
- активізація зусиль фермерів, лісників та рибалок у пошуку балансу із задоволенням споживачів цінами та якістю товарів;
- співіснування та взаємодія урбанізованих та сільських територій;
- підтримка політики міністерства сільського,

лісового та рибного господарства орієнтованої на свідому екологізацію сільського, лісового та рибного господарства.

На базі цих принципів розроблені основні шляхи для переходу до екологічно свідомого сільського, лісового та рибного господарства, і для кожного з елементів навколишнього середовища пов'язаного з ними сформована окрема політика.

При цьому, необхідно відзначити, що існує категорія японців, що не мають доступної кількості повноцінних продуктів харчування. Тому суспільстві на підставі концепції “етичного громадянства”, починаючи з 2000 р. масово виникають волонтерські рухи зі створення так званих “продовольчих банків» і «сьо-кудо” – кафе, у яких діти можуть дуже дешево або

навіть безкоштовно поїсти (Kimura, 2018).

Характерною особливістю Японії є те, що в усіх сферах, що пов'язані із сільськогосподарським виробництвом та підвищенням конкурентоспроможності сільських територій курс країни спрямовується на повне використання національних резервів. Наприклад, для потреб сільського господарства та обслуговуючих галузей (транспорт, агрохімічне виробництво тощо) необхідні енергоносії, а періодичні енергетичні кризи можуть послабити національну безпеку Японії, відповідно, політика уряду у сфері енергобезпеки базується на максимальному використанні власних ресурсів. У таблиці 1 наведено структуру енергоспоживання Японії у порівнянні з іншими країнами світу.

Таблиця 1

Споживання енергії у країнах світу та Японії на кінець ХХ ст., млн т нафтового еквіваленту

	Всього	Нафта	Вугілля	Природний газ	Атомна енергія	Гідроенергія
Усі країни світу	8620	3409	2255	1911	624	221
Японія	515	272	86,5	54,9	83,1	7,72

Джерело: (Boys, 2000)

На відміну від Японії, багато держав намагаються обмежувати витрати власних природних ресурсів і, максимально можливо, використовувати орендовані землі (найбільшими міжнародними орендарями є КНР, Індія, Саудівська Аравія та ОАЕ). Лише у 2009 р. іноземні компанії придбали або взяли у довгострокову оренду у шести країнах Африки понад 60 млн га сільськогосподарських земель (більше, ніж площа Франції). До 2008 р. в усьому світі іноземці набували близько 4 млн га сільськогосподарських земель щороку (Zakijanov & Zakijanov, 2011). Окрім використання “чужих” земель, велика кількість держав максимально можливо використовують інші іноземні ресурси: надра, ліси, людський капітал, відбувається торгівля квотами викидів парникових газів (Кіотський протокол).

Деколи результатом передачі земель сільськогосподарського призначення у оренду може стати відставка уряду, як це відбулось з президентом Мадагаскару М. Равалуманом, коли була підписана угода про передачу у користування 1,3 млн га південнокорейській “Daewoo Corporation”. Зазначимо, що міжнародні інституції, серед яких Продовольча та сільськогосподарська організація ООН та Всесвітній банк замовили обширне дослідження з приводу «захоплення земель». Показово, що саме Японія наполягала на розробці кодексу поведінки у подібних ситуаціях під час саміту Великої вісімки у 2009 р. (Laishley, 2014).

На сьогодні Японія надає підтримку і допомогу країнам світу, що розвиваються і у яких близько 70 % бідних людей живуть у сільських районах та заробляють собі на життя у сільському господарстві.

Допомога країнам із нестачею їжі (країни Африки, Камбоджа, Єгипет, Пакистан, В'єтнам, Індія та інші) з боку Японії за інформацією Організації з економічного співробітництва та розвитку є найбільшою і становить 21 % від загальної допомоги, що надається у цій

сфері. З цією метою Японією використовується кілька методів (Ministers for Foreign Affairs of Japan, 2006):

- допомога продовольством як короткотерміновий захід з подолання кризи;
- допомога у підвищенні продуктивності сільськогосподарства шляхом усунення і запобігання чинникам, що викликають проблеми з харчуванням;
- грантова допомога бідним та/або дрібним фермерам для поліпшення виробництва продовольства;
- займи для будівництва іригаційних споруд і вдосконалення систем розподілу води;
- технічна допомога у формі прийому на стажування та скерування експертів з метою поліпшення використовуваних технологій і підтримки фермерських організацій;
- субсидіювання невеликих природоохоронних заходів.

В умовах щораз більшої потреби у енергоносіях, багаті країни широко практикують захоплення сільськогосподарських виробників бідних країн до вирощування олійних культур, таких, як ріпак, пальма (для виробництва пальмової олії) тощо, у результаті родючі землі виснажуються, відновні роботи проводяться рідко, а виробник отримує одномоментну вигоду. У цьому плані Японія належить до невеликої групи держав, котрі намагаються вирішити проблему енергоносіїв власними силами, завдяки запровадженню інновацій. Сучасні енергоносії вважаються дещо застарілими, а тому, паралельно із використанням традиційних, проводиться постійне фінансування наукового пошуку альтернативних джерел енергії, і максимально можливе їх запровадження. Наприклад, електромобілі стали головним трендом сучасності не без участі японських науковців.

При максимальному використанні власних природних ресурсів, Японія відзначається дуже ощадним ставленням до навколишнього середовища. З метою збереження сільськогосподарських земель для їх го-

ловного призначення – виробництва сільгоспсировини, у країні постійно практикується створення штучних територій. Як правило, такі території являють собою острови або добудову території до берегової лінії.

Створення штучних островів відоме ще з епохи неоліту, однак сучасні проекти відзначаються своєю масштабністю. Найбільше островів збудовано ОАЕ, де створено багато островів та кілька архіпелагів, які за неповторність називають восьмим чудом світу.

Таблиця 2

Штучні острови Японії та їх призначення

Назва острова	Площа, км ²	Держава	Призначення
Міжнародний аеропорт Кансай (Rice, 1994)	8,1	Японія	Аеропорт
Міжнародний аеропорт Тюбу (Chubu Centrair Intl Airport)	6,8	Японія	Аеропорт
Рокко (Kobe, 2013)	5,8	Японія	Забудова
Порт (Kobe, 2013)	4,4	Японія	Забудова
Кітаксюю (Welcome to Kitakyushu)	3,8	Японія	Аеропорт

Джерело: власна розробка автора

Основний профільний закон Японії “Про продовольство, сільське господарство та сільські території” (The Food, Agriculture and Rural Areas Basic Act) визначає, що сталий розвиток сільського господарства повинен забезпечуватись завдяки підтримці і покращенню функції природного відновлення сільського господарства (виробництво сільськогосподарської продукції залежить від обігу речовин у органічному природному середовищі та сприяє йому) (The Basic Law on Food). Не зважаючи, на обмеженість природних ресурсів та той факт, що Японія самостійно не спроможна забезпечити населення країни продовольством власного виробництва, ця країна приділяє максимальну увагу якості продуктів харчування, що постачаються споживачеві. Можна навіть стверджувати, що за рівнем екологічної безпеки, вирощеному в Японії немає аналогів у світі.

Японія використовує наступні інструменти впливу на розвиток аграрного сектору, які доцільно було б використовувати для України (Synenko, 2019):

- узгодження урядових програм та планів із науковцями та практиками галузі, визначення стратегічним національним пріоритетом фінансовий розвиток сільського господарства, формування законодавчої бази відповідно до вимог й особливостей галузі;

- впровадження інновацій та їх фінансування серед яких застосування дослідного податкового кредиту, зниження податкового навантаження тощо;

- відшкодування частини відсоткової ставки за рахунок державних субсидій, стимулювання шляхом запровадження пільгових відсоткових ставок кредитування окремих напрямів інноваційної діяльності тощо.

Ще однією дуже важливою особливістю Японії є її впливовість у міжнародних відносинах, які обумовлюються економічною потужністю держави. У першу чергу, це завдяки вмілому поєднанню економіки, політики і дипломатії, думка Японії має таку вагу на світовому рівні. Необхідно наголосити на кількох

фактах: по-перше, держава є членом СОТ, а отже змушена підпорядковуватись усім рішенням цієї організації; по-друге, Японія великою мірою залежна від імпорту сільськогосподарської продукції, а тому змушена дослухатись до думки держав-партнерів. І в цих умовах їй вдалося створити потужну систему максимальної підтримки власних сільськогосподарських виробників, з наданням останнім різноманітних преференцій, субсидій та дотацій.

Обсяг державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників Японії сягає 70 % (у інших країнах – заледве 30–40 %) (Spas'kyj, 2018). Привілейованого становища у СОТ, коли здійснювались явні порушення її положень, але санкції не застосовувались, Японія досягла завдяки максимальному охопленню ринка електроніки. Впродовж кількох десятиліть споживачі з усього світу віддавали перевагу дорожчим, але якіснішим товарам японського виробництва: телевізорам, калькуляторам, музичній техніці, побутовим приладам тощо (Kulish, 2019).

У теперішній час позиції на ринку електроніки Японія частково втратила, не витримавши конкуренції з не менш якісними, але набагато дешевшими товарами південнокорейського виробництва. Внаслідок згортання потужностей, зменшення поставок на світовий ринок, впливи Японії знизилась, відповідно виникла необхідність пошуку альтернатив у багатьох сферах. Сьогодні відомі виробники високоякісних світлодіодів і електроніки, облаштовують виробничі площі, що простоювали та складські приміщення з максимальним ступенем захисту від забруднення, для вирощування овочів та фруктів. Ця інновація була започаткована у 2008 році з метою забезпечення власних потреб, однак, через кілька років вирощування овочів та фруктів виявилось настільки прибутковим, що сьогодні, паралельно з основним виробництвом, стало повноцінним джерелом прибутку.

Доцільно також звернути увагу на прискорене будівництво вертикальних ферм у Японії. Ці споруди

позитивно зарекомендували себе у Сінгапурі, Тайвані, США, Південній Кореї та ряді інших країн, однак, у Японії вони ще довго залишались би у планах або реалізовувались у малих масштабах, якби не землетрус та цунамі 2011 р. При тому, що за якістю харчових продуктів, що постачаються на внутрішні ринки здійснюється постійний контроль (проби для радіологічних аналізів відбираються з кожної партії виловленої риби), населення почало з великою пересторогою ставитись до усієї сільськогосподарської продукції виробленої в країні. Це спонукало уряд Японії до підтримки чисельних проєктів екологічного сільськогосподарства, серед них і спорудження міських вертикальних ферм. Щодо останніх вже можна говорити про унікальні технології, адже подекуди їх висота сягає 17 поверхів. Другою особливістю міського сільськогосподарства острова є захист рослин від забруднення, який не має аналогів у світі і забезпечується завдяки неординарності підходів до проблеми екологічної чистоти.

Серед найвідоміших апологетів міського сільськогосподарства слід назвати компанію Fujitsu, яка щодня постачає на ринок 3000 головок салату, площа плантацій становить 2 тис. кв. м, Toshiba також вирощує овочі на колишній фабриці з виробництва комп'ютерних чіпів, Sharp у 2016 р. запустила вертикальну ферму з вирощування полуниці, Panasonic у 2016 р. виробляла вже 6 т овочів на рік на площах 248 кв. м, у 2017 р. запущена ферма площею 1154 кв. м потужністю 81 т листових овочів на рік.

Про економічну вигоду від вирощування надчис тих сільськогосподарських продуктів, свідчить той факт, що фірми Mirai та Spread, які раніше спеціалізувались на виробництві електроніки, повністю змінили напрям діяльності перекаваліфікувавшись у ферми-гіганти, побічним виробництвом яких є комплексні культивационні системи.

Висновки

Загалом, країни світу за типом політики розвитку сільських територій з метою забезпечення продовольчої безпеки можна умовно поділити на споживачів підтримки з міжнародних фондів та основних донорів таких фондів. До категорії головних споживачів належать країни третього світу, економіка яких розвивається і які приділяють мало уваги таким важливим аспектам, як екологія та ощадність.

При тому, що державна політика розвитку та підвищення конкурентоспроможності сільських територій і забезпечення продовольчої безпеки Японії відзначається великою успішністю, вона є швидше винятком, ніж правилом. Більшість держав світу планують свою політику у цій сфері у іншій формі, яку постійно вдосконалюють та змінюють у залежності від поточних потреб, що виникають.

Незважаючи на членство у СОТ та велику залежність від імпорту продовольства з інших країн (і відповідно політичної та економічної вагомості пріоритетів їхніх управлінських структур), Японія створила потужну систему підтримки і преференцій для власного виробника сільськогосподарської продукції та

диверсифікації економічної діяльності на сільських територіях. Головний акцент робиться на інтенсифікацію сільськогосподарського виробництва, значна увага приділяється його екологічності, що останнім часом стало визначальним у процесі ухвалення управлінських рішень.

Для уряду Японії головним завданням є гармонійний розвиток територій країни, що досягається завдяки раціональному перерозподілу коштів з метою уникнення критичних ситуацій у забезпеченні населення продовольчими товарами. Внутрішня і зовнішня політика підтримки власного виробника завдяки гнучкості та правильній розстановці пріоритетів є унікальною, а тому заслуговує на ретельне вивчення з метою запровадження найбільш вдалих рішень для розвитку сільських територій України.

Перспективи подальших досліджень. Перспективою подальшого дослідження є вивчення державної політики соціально-економічного розвитку Ізраїлю – держави, що в дуже складних природних, економічних та політичних умовах за короткий термін досягла значних результатів у своєму розвитку.

References

- Ahmetshina, L., & Porvadov, M. (2017). Perspektivy adaptacii v Rossii zarubezhnogo opyta obespechenija prodovol'stvennoj bezopasnosti v uslovijah sankcij. Vestnik PNIPU. Social'no-ekonomicheskie nauki, 1, 234–246. doi: 10.15593/2224-9354/2017.1.18 (in Russian).
- Boys, A. (2000). Food and Energy in Japan. Research Journal of Ibaraki Christian Junior College. Hitachi: Ibaraki Christian University Junior College, 40, 29–132.
- Breus, D., & Sikors'kij, V. (2019). Suchasnij stan derzhavnogo upravlinnja v galuzi ohoroni navkolishn'ogo prirodnoho seredovishha. Tavrijs'kij naukovij visnik, 109(1), 196–201. doi: 10.32851/2226-0099.2019.109-1.29 (in Ukrainian).
- Chorna, O. (2019). Sutnist' ta osoblivosti formuvannja derzhavnoi' ekologichnoi' politiki na rivni regionu. Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok, 11. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/37.pdf (in Ukrainian).
- Chubu Centrair Intl Airport [Electronic resource]. Access mode: http://www.airports-worldwide.com/japan/chubu_centrair_intl_japan.php.
- Gryshhenko, I. (2019). Analiz derzhavnoi' polityky u sferi rozvytku sil's'kyh terytorij. Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvytok, 1. doi: 10.32702/2307-2156-2019.1.2 (in Ukrainian).
- П'ків, Н. (2020). Derzhavna ekologichna polityka jak osnova stalogo rozvytku agrarnogo sektora ekonomiky. Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law: Collective monograph. T. 1. Riga: Izdevnieciba "Baltija Publishing, 209–224. doi: 10.30525/978-9934-588-63-1.13 (in Ukrainian).
- Kawagoe, T. (2013). Agricultural Land Reform in Postwar Japan: Experiences and Issues. Policy research working papers, 25. doi: 10.1596/1813-9450-2111.

- Kimura, A. (2018). Hungry in Japan: Food Insecurity and Ethical Citizenship. *The Journal of Asian Studies*, 77(2), 475–493. doi:10.1017/S0021911818000037.
- Kobe (gorod) (2013). Planeta Zemlja [Jelektronnyj resurs]. URL: <http://geosfera.info/aziya/yaponiya/1236-kobe.html> (in Russian).
- Kolenov, O. M. (2017). Prioriteti realizacii j ocinjuvannja derzhavnoi politiki u sferi ekologichnoi bezpeki. *Visnyk Nacional'nogo universytetu cyvil'nogo zahystu Ukrainy. Serija: Derzhavne upravlinnja*, 2, 127–133. doi: 10.5281/zenodo.1038880 (in Ukrainian).
- Kulish, I. (2019). Ukrai'na v SOT: ekonomika i politychni vplyvy. Aktual'ni problemy teorii i praktyky ekspertyzy tovariv: materialy VI Mizhnarodnoi' naukovo-praktychnoi' konferencii' (4–5 kvitnja 2019 roku). *Poltava: PUET*, 322–324 (in Ukrainian).
- Laishley, R. (2014). Is Africa's land up for grabs? Access mode: <https://www.un.org/africarenewal/magazine/special-edition-agriculture-2014/africa%E2%80%99s-land-grabs>.
- Lama, P. (2017). Japan's Food Security Problem: Increasing Self-sufficiency in Traditional Food. *IndraStra Global*, 003(07). doi: 10.6084/m9.figshare.5220820.
- Lushpajev, S. O. (2015). Ponjattja prodovol'choi' bezpeky za zakonodavstvom zarubizhnyh derzhav. *Forum prava*, 3, 135–142. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2015_3_26.pdf (in Ukrainian).
- Marych, H. (2019). Spivvidnoshennja derzhavnoi' ekologichnoi' polityky i ekfologichnogo zakonodavstva Ukrai'ny. *Pidpryjemnyctvo, gospodarstvo i pravo*, 11, 187–191. doi: 10.32849/2663-5313/2019.11.32 (in Ukrainian).
- Matvjejev, P. M. (2019). Zakordonnyj dosvid derzhavnogo reguljuvannja u sferi pidvyshhennja produktyvnosti vykorystannja resursnogo potencialu agrarnogo sektoru. *Ukrai'ns'kyj zhurnal prykladnoi' ekonomiky*, 4(3), 367–375. doi: 10.36887/2415-8453-2019-3-40 (in Ukrainian).
- Ministers for Foreign Affairs of Japan (2006). [Electronic resource]. Access mode: <https://www.mofa.go.jp/policy/oda/white/2006/ODA2006/html/honpen/hp202020104.htm>.
- Nepochatenko, O. O. (2012). Derzhavna polityka u sferi rozvytku sil's'kyh terytorij: vitchyznjani realii' ta jevropejs'kyj dosvid. *Naukovi praci Poltav's'koi' derzhavnoi' agrarnoi' akademii'*, 1(4), 149–153 (in Ukrainian).
- Principles of the Environmental Policy in Agriculture, Forestry and Fisheries. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries [Electronic resource]. URL: <http://www.maff.go.jp/e/>.
- Rice, P. (1994). Kansai International Airport terminal building [Electronic resource]. Access mode: <http://www.engineering-timelines.com/scripts/engineeringItem.asp?id=1280>.
- Schmidhuber, J., & Tubiello, F. N. (2007). Global food security under climate change. *PNAS*, 104(50), 19703–19708. doi: 10.1073/pnas.0701976104.
- Semenov, D., & Kaloshina, S. (2016). Innovacionnye tehnologii stroitel'stva iskusstvennyh ostrovov. *Vestnik PNIPU. Stroitel'stvo i arhitektura*, 4(7), 80–92. doi: 10.15593/2224-9826/2016.4.08 (in Russian).
- Sergienko, L., Dzjubenko, O., & Ozhgo, S. (2019). Derzhavna ekologichna polityka Ukrainy ta pravovi mehanizmi ii formuvannja i realizacii. *Ekonomika, upravlinnja ta administruvannja*, 3(89), 191–200. doi: 10.26642/jen-2019-3(89)-191-200 (in Ukrainian).
- Spas'kyj, G. (2018). Rozvytok kredytnogo zabezpechennja sil's'kogo gospodarstva Zakarpattja. *Visnyk agrarnoi' nauky*, 12(789), 78–84 (in Ukrainian).
- Synenko, O. (2019). Finansovyj mehanizm funkcionuvannja agrarnyh pidpryjemstv: zarubizhnyj dosvid. *Finansovyj prostir*, 234, 125–137. doi: 10.18371/fp.2(34).2019.183583 (in Ukrainian).
- The Basic Law on Food, Agriculture and Rural Areas [Electronic resource]. Access mode: http://www.maff.go.jp/j/kanbo/kihyo02/basic_law/pdf/basic_law_agri.pdf.
- The Basic Law on Food, Agriculture and Rural Areas. Ministry of Agriculture, Forestry and Fisheries [Electronic resource]. URL: http://www.maff.go.jp/e/basic_law/basiclaw_agri/basiclaw_agri.html.
- Vriend, E. (2012). *Het nieuwe land: het verhaal van een polder die perfect moest zijn*. Amsterdam: Balans (in Dutch).
- Vylegzhanin, A., & Krymskaja, K. (2018). Mezhdunarodno-pravovoj rezhim iskusstvennyh ostrovov i inyh stacionarnyh konstrukcij v more. *Moskovskij zhurnal mezhdunarodnogo prava*, 2, 42–57. doi: 10.24833/0869-0049-2018-2-42-57 (in Russian).
- Welcome to Kitakyushu [Electronic resource]. Access mode: <http://english.kitakyu-air.jp>.
- Zakijanov, D., & Zakijanov, D. (2011). Spekuljanty zahvatyvajut zemli v Afrike. *Jekonomicheskie izvestija*, 97(1557) (in Russian).